

STICHTING VERDRONKEN GESCHIEDENIS

JAARVERSLAG 2016

Het doel van de stichting is:

- Het bevorderen van multidisciplinair onderzoek betreffende de natuurlijke ontwikkelingsgeschiedenis (geomorfologie, ecologie), de menselijke bewoning en gebruik, en van de cultuurhistorie van het trilaterale Waddenzeegebied;
- Het toegankelijk maken en presenteren van de verkregen onderzoeksresultaten voor zowel beleidsmakers, wetenschappers als een breed publiek, en hierdoor bijdragen aan de waardering en de bescherming van het Waddenzeegebied in al zijn facetten.

Comité van Aanbeveling:

Prof. Dr. Horst Lademacher	Em. hoogleraar Zentrum für Niederlande Studien (Universiteit Münster)
Dr. Pieter Winsemius	oud-minister
De heer Hans Alders	oud-minister, oud-Commissaris der Koningin in de provincie Groningen
Prof. Dr. Wubbo Ockels (overleden 18-05-2014)	oud-ruimtevaarder; hoogleraar Duurzame Technologie (Technische Universiteit Delft)
Prof. Dr. Morten Pejrup	hoogleraar geografie (Universiteit van Kopenhagen)

1. De Stichting

Oprichting

De Stichting Verdrongen Geschiedenis werd opgericht op 17 januari 2007, en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Groningen onder nr. 02096978.

Samenstelling bestuur

Het bestuur bestond in 2016 uit:

Voorzitter:	Prof. Dr. Ir. Theo Spek (hoogleraar landschapsgeschiedenis, Rijksuniversiteit Groningen)
Secretaris:	Dr. Karel Essink (oud-senioradviseur / marien ecooloog, Rijkswaterstaat)
Penningmeester:	Drs. Eddy de Jonge (directeur RHC Groninger Archieven)
Lid:	Drs. J.A.J. Stam (oud-burgemeester De Marne)
Lid:	Drs. Yftinus T. van Popta (maritiem archeoloog Rijksuniversiteit Groningen)

2. Organisatie

Bestuur

Het Stichtingsbestuur behartigde de formele en financiële gang van zaken. Daartoe vergaderde het bestuur zes keer te Groningen. Het bestuur werd uitgebreid met Drs. Y. T. van Popta, maritiem archeoloog bij de Rijksuniversiteit Groningen.

Coördinatiegroep

Een Coördinatiegroep initieerde en begeleidde diverse activiteiten. Hiertoe werd zes keer vergaderd in Groningen en één keer in Esens (D). De Coördinatiegroep bestond uit de heren dr. J de Boer (m.i.v. augustus), Dr. A. Buursma, F. Driesens, H. Dubblinga, Dr. K. Essink (vz), Dr. H. Feenstra, Studierat A. Heinze, Dr. E. Knol, Drs. K. de Vries en de dames W. Duinkerken, Y. Nijlunsing, I. van der Velde MA en drs. N.I. IJssennagger.

Voor het afronden van een eindrapportage over het historische onderzoek over de Punt van Reide was een **werkgroep** samengesteld bestaande uit de heren Dr. A. Buursma, Dr. H. Feenstra, Dr. E. Knol (vz) en Drs. K. de Vries. Deze werkgroep kwam één keer bijeen.

Website

De zorg voor de websites www.verdrongengeschiedenis.nl en www.versunkenegeschiede.de was in handen van F. Driesens (webmaster) en K. Essink (contentbeheer).

3. Presentaties, publicaties

Lezingen door leden van Stichting Verdrongen Geschiedenis in het kader van het project 'Verhalen van de Eems-Dollardkust:

- 11 september, vaartocht Eems i.s.m. Waddenvereniging, **Egge Knol** - *Eeuwen navigatie op de Eems en De Fivelmonding*; **Karel Essink** - *Zeemosvisserij op de Eems leidt tot grensconflicten en Vroegere kwiklozingen nabij Delfzijl*.
- 17 september + 29 oktober, busexcursie langs kolken in het Oldambt i.s.m. IVN, **Albert Buursma** - *Achtergronden bij 'Kolkentocht' Oldambt*.
- 4 oktober, Museum Het Hoogeland, Warffum. **Hidde Feenstra** - Het magische eiland Munnikelangenoo; **Koos de Vries** - Heffezand: Opkomst en ondergang van een eilandje in geologisch perspectief
- 19 oktober, Groninger Archieven, Rottum-avond, **Koos de Vries** - Rottum en Rottumerplaat: eilanden op drift; **Egge Knol** - *Kapen en reddingboten, hulp op Rottumeroog*; **Albert Buursma** - *Over brieven van graaf Clancarty en het Resolutieboek Rottumeroog*.
- 26 oktober, Visserijmuseum Termunterzijl. **Albert Buursma** - *Beknopte geschiedenis van de Termunterzijlster visserij*; **Karel Essink** - *Grensconflicten door zeemosvisserij op de Eems*. **Zwanette Jager** - *Visstand op de Eems*.
- 2 november, Winschoten, Vereniging Oud Winschoten, **Egge Knol** - *Het verloren Reiderland*; **Karel Essink** - *Een nieuw eiland op de Heringsplaat?*; **Koos de Vries** - *Landschapsontwikkeling Reiderland voor de Dollardinbraken*.
- 12 november, Groninger Archieven, Dollard-middag, **Egge Knol** - *Het verloren Reiderland en Dollardeilanden*. **Karel Essink** - *Over een moordaanslag en een grenspaal in de Dollard*. **Albert Buursma** - *Het landrecht van Reiderland, Dollardkaarten en de "Prophecye van Jaarfke"*.
- 16 november, Oosteinde, Nij-kerkje, **Egge Knol** - *De verdwenen Fivelmonding*; **Karel Essink** - *ir. Johan van Veen en oude ontwerpen voor de Eemshaven*.

30 november, Delfzijl, Centrum Het Anker, **Egge Knol** - *Het hunebed van Heveskesklooster*; **Karel Essink** - *milieuproblematiek in het Eems-Dollardgebied*.

17 december, Vlagtwedde, Museum De Oude Wolden, **Egge Knol** - *Het verloren Reiderland*; **Karel Essink** - *Grenskwesties in het Eems-Dollardgebied*

Overige lezingen:

- 9 maart, Groninger Archieven, Punt van Reide-avond, **Hidde Feenstra** - *Reide van bloeiende nederzetting tot verlaten uithoek*; **Egge Knol** - *Het Thule of het wonen in een verlaten schans in Reide*; **Albert Buursma** - *De strategische betekenis van de Punt van Reide. Over schansen en schepen, soldaten en schrijvers, strijd en strategie*; **Koos de Vries** - *Metingen en conclusies*.
- 9 april, Opleiding wadgidsen Waddenvereniging, De Koog (Texel), **Albert Buursma** - *De mens in het waddengebied. Overleven in de "wildernis" van de wadden*.
- 25/26 juni, Zomerwelvaart Groningen, **Karel Essink** - *Dollardslib voor ontginning van Drentse heide*; **Albert Buursma**: *De (strategische) betekenis van de Punt van Reide*. *Over schansen en schepen, soldaten en schrijvers, strijd en strategie, wonen en werken, economie en ecologie*.
- 21 augustus, Stichting Groninger Landschap- Dollard vaartocht, **Egge Knol** - *Op zoek naar het nooit verdwenen Dollardland*.
- 20 september, Vrouwen van nu, Roden, **Albert Buursma** - *Wadden in beweging. Geschiedenis van de oostelijke Wadden*.
- 2 oktober, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en Landelijke Werkgroep Archeologie onder Water, Engelsmanplaat en Paesensrede, **Albert Buursma** - *Visserij en scheepsstrandings bij Engelsmanplaat*.
- 14 oktober, Watersportvereniging Lauwersoog, **Albert Buursma** - *Engelsmanplaat*.

Publicaties op www.verdronkengeschiedenis.nl:

Egge Knol, Koos de Vries & Koen van den Driesche – Griend - Verslag van een bezoek op 18 februari 2016. *Mededeling Verdronken Geschiedenis 2016-01* (april 2016), 1-14.

Egge Knol - Een scherf, barnsteen, schelpen en wervel van Rottumerplaat. *Mededeling Verdronken Geschiedenis 2016-02* (april 2016), 1-3.

Karel Essink - Trischen - wax and wane of a Wadden Sea island. *Mededeling Verdronken Geschiedenis 2016-03* (mei 2016), 1-3.

Hidde Feenstra & Harm Jan Streurman - Sporen rond de verdwenen Oude dijk bij Warffum. *Mededeling Verdronken Geschiedenis 2016-04* (oktober 2016), 1-7.

Overige publicaties:

Karel Essink, Peter Esselink & Marjan Vroom - Geschiedenis van het Noord-Friese kustlandschap, *Westerheem 65*: 50-56.

Karel Essink - Dollardslib voor Drenthe. *Drents Historisch Tijdschrift Waardeel 36 (1)*: 16-20.

Karel Essink - Verdronken Geschiedenis onderzoekt historie Waddengebied. *Erfgoed inzicht 2016-2*: 13-14.

Karel Essink, Albert P. Oost, Harm Jan Streurman & Hans van der Plicht - Are medieval *Mya arenaria* (Mollusca; Bivalvia) in The Netherlands also clams before Columbus? *Netherlands Journal of Geosciences 95*: DOI: <https://doi.org/10.1017/njg.2016.17>.

Karel Essink - Bemesting met slib uit Delfzijl en de Dollard – honderd jaar geleden. *Tijdschrift voor Historische Geografie 1 (4)*: 213-221.

Karel Essink & Albert P. Oost - De Strandgaper *Mya arenaria* al in Nederland 'vóór Columbus'. *Spirula 408 (2016)*: 13.

Axel Heinze & Karl-Ernst Bungenstab - Moorweg - vom mittelalterlichen Klosterland zur modernen Gemeinde. *Gemeinde Moorweg 2016*.

Axel Heinze - Kirchhügel in Ostfriesland. In: *Harlinger Heimatkalender (2017)*, 81-85.

Axel Heinze - Die frühe Geschichte von Alt- und Neuharlingersiel. *Harlinger Heimatkalender (2017)*, 109-114.

Axel Heinze - Die Entwicklung der Dornumer Bucht. In: *Nachrichten des Marschenrates zur Förderung der Forschung im Küstengebiet der Nordsee, 53 (2016)*, 51-58.

Axel Heinze - Die Geologie Ostfrieslands: durch Gletscher gegründet - vom Frost gestaltet - vom Meer überdeckt. *Heimatverein für Stadt und Amt Esens (2016)*.

Egge Knol - Kapen op de Boschplaat. *De Miedbringer contact- en mededelingenblad van Stichting Ons Schellingerland 55, nr. 1608-196*, 23-29.

Egge Knol - Kapen op de Boschplaat. *De Vuurboet, uitgegeven door de Nederlandse Vuurtoren Vereniging 25 (3)*, 12-16.

Egge Knol - Reddinghuisjes op het Groninger wad. *Stad & Lande 25 (2) 2016*, 23-27.

[Egge Knol] - Reddingwezen, *Nieuwe encyclopedie van Fryslân*. Gorredijk, 2212.

4. Onderzoek en publiekspresentatie

In het verslagjaar werd aan de volgende projecten gewerkt:

Thema 1: Regiostudies

- *Verhalen van de Eems-Dollardkust*

Halverwege het jaar werd een project gestart waarin op 12 dagen op vijf locaties in de kustgemeenten langs het Eems-Dollard gebied en in de stad Groningen presentaties werden gehouden en museale objecten werden besproken, alles te maken hebbend met de historie van het gebied. Een deel van de presentaties werd verzorgd door leden van de Coördinatiegroep, een ander deel door leden van lokale historische verenigingen. De eerste presentatiedag was op 11 september, de laatste op 17 december. Er is een begin gemaakt met het uitschrijven en redigeren van de historische verhalen ten behoeve van publicatie op enkele websites. Dit project is volledig gesubsidieerd. (Voor subsidiegevers zie website)

- *Hoogeland – Noordpolder - Lauwersmeer*
Enkele deskundigen van de Coördinatiegroep verzorgden op 15 oktober in Oostende presentaties op het afsluitend symposium van het project 'Wad een Workshop' van Erfgoedpartners (Groningen).
- *Punt van Reide*
De werkgroep voerde op 17 januari nog enkele boringen uit, en kwam voor het afronden van het eindrapport over het uitgevoerde historisch onderzoek slechts één keer bijeen. Door tijdgebrek bij enkele werkgroepleden werd weinig voortgang geboekt.
- *Historie kustpolders*
Karel Essink, Albert Oost, Hans van der Plicht en Harm Jan Streurman publiceerden een artikel over C14-dateringen van in oude wadafzettingen nabij Warffum en Zoutkamp gevonden schelpen van de strandgaper.

Thema 2: Relaties eilanden – vasteland

- Er waren geen activiteiten binnen dit thema.

Thema 3: Trilaterale Waddenzee samenwerking

- Op verzoek van het bestuur nam Ineke Noordhoff op 1-3 december deel aan het 'Symposium on the history, landscape and cultural heritage of the Wadden Sea region' te Husum (D).

5. Overige activiteiten

Representaties

Hidde Feenstra vertegenwoordigde de stichting bij de viering op 27 november te Ezinge (in Museum Wierdenland) van het 100 jarig bestaan van de Vereniging voor Terpenonderzoek.

Vondstenavond

Een voor oktober met het visserij/jutters/maritiem museum 'Kaap Skil' en de Historische Vereniging op Texel afgesproken vondstenavond werd uitgesteld tot in het voorjaar van 2017.

Diversen

Zoektocht op Griend – Op 18 februari werden Egge Knol en Koos de Vries door Natuurmonumenten in de gelegenheid gesteld een korte zoektocht te doen op en rond het eilandje Griend. (zie verder onder publicaties)

Dag van de Noord Nederlandse Archeologie – Op 19 maart presenteerde de stichting zich op deze dag in Tresoar, Leeuwarden.

Erfgoedpartners project "Wad een Workshop" – Enkele leden van de Coördinatiegroep traden op als gids/deskundige bij door Erfgoedpartners (Groningen) georganiseerde excursietochten op het wad en in de noordelijke polders van Groningen. Op 15 oktober werden bijdragen geleverd op een afsluitend symposium (zie elders in dit jaarverslag).

Dag van de Groninger Geschiedenis - Op 5 oktober was de stichting aanwezig op deze dag in de Groninger Archieven (Groningen) met informatie over o.a. het project 'Verhalen van de Eems-Dollardkust'.

Kerstvloed 1717 – Op 10 december gaf Hidde Feenstra in Warffum een presentatie op een door Erfgoedpartners (Groningen) georganiseerd symposium.

6. Financiën

Exploitatieoverzicht 2016

In 2016 heeft de Stichting Verdrongen Geschiedenis voor het eerst een groot publieksproject uitgevoerd: *Verhalen van de Eems-Dollard kust*. Doel was het verzamelen, presenteren, vastleggen en beschikbaar stellen van verhalen over dit gebied. Het project is medio 2016 gestart en wordt definitief afgerond begin 2017. De baten en de kosten voor zover die betrekking hebben op 2016 zijn in het exploitatieoverzicht opgenomen. Het verschil zal in 2017 worden vereffend. Voor het overige werden de reguliere uitgaven gedaan voor de coördinatiegroep, de vondstenavond, de website en de bankkosten.

Baten		Kosten	
6 Verhalen Eems-Dollard	26.250,00	7 Bankkosten	206,22
		10 Coördinatiegroep	228,48
		13 Website	116,16
		14 Verhalen Eemd-Dollard	21.875,28
		15 Vondstenavonden	102,74
		4 Contributies	20,00
Totaal	26.250,00	Totaal	22.548,88
Ontvangsten	26.250,00		
Uitgaven	22.548,88		
Verschil	3.701,12		

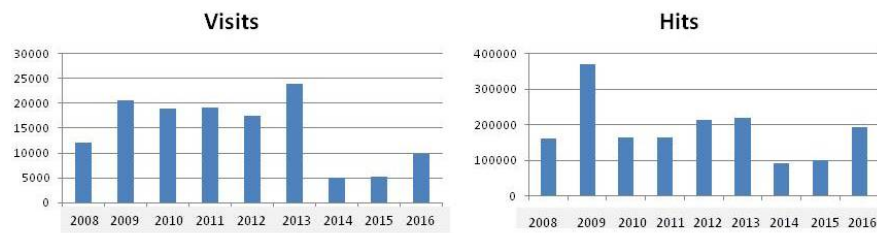
Balans 2016

	Saldo 01-01-16	Saldo 31-12-16	Toe-/afname
Kas	0,00	0,00	0,00
Bank	9.856,62	10.227,74	371,12
Spaar	0,00	0,00	0,00
Liquide middelen	9.856,62	10.227,74	371,12
Af te dragen BTW	42,00	000	42,00
Te ontv. btw	000	1.957,00	1.957,00
Crediteuren	-1.331,00	000	1.331,00
Totaal			3.701,12
Verschil			0,00

7. Public relations

Website

De website werd regelmatig geactualiseerd. Er werden een Nederlandse, een Duitse en een Engelse versie onderhouden. De website werd in 2016 vaker (9807 keer) bezocht dan in 2015 (5178 keer), met in totaal 192.000 hits (in 2015: ca. 99.000 hits). Bezoek en hits zijn in het laatste kwartaal duidelijk toegenomen, hetgeen samenhangt met de publiciteit rond het project 'Verhalen van de Eems-Dollardkust'.

Nieuwsbrief

In maart werd Nieuwsbrief 2016-1 per email verzonden. In juni en december werden Nieuwsflitsen per email verzonden om de achterban (ca. 330 personen) van de stichting te informeren over actuele onderwerpen.

Facebook

De in 2015 opgezette Facebookpagina werd dit jaar vooral gebruikt voor snelle berichtgeving over de presentaties in het kader van het project 'Verhalen van de Eems-Dollardkust'.

Aandacht in de media:

- 26 januari, Dagblad van het Noorden, aankondiging *Toonder-senior-lezing over Rottumeroog*.
- 28 januari, Dagblad van het Noorden, aankondiging *Bewogen geschiedenis van Rottumeroog*.
- 8 februari, Dagblad van het Noorden, *Een vergeten rivier vormde Den Anhel*.
- 27 februari, Dagblad van het Noorden/LeeuwarderCourant. *Hoe onbereikbaar, hoe mooier* (Paul Straatsma wandelt met Karel Essink van Termunterzijl naar de Punt van Reide).
- 18 september, Radio Doc NPO 1. *Rottumerplaat en de knikker Gods* (documentaire door Mathijs Deen met interviews met o.a. Egge Knol, Karel Essink, Koos de Vries en Jaap Kloosterhuis (Staatsbosbeheer).
- Xx september, RTV-Noord, radioprogramma 'De Centrale'. *Verhalen van de Eems-Dollardkust* (met Albert Buursma).
- 10 oktober, Ommelander Courant. *Verhalen over mythische eilanden boeien publiek*. (over lezingendag in Warffum).

Opgesteld te Midlaren, 13 april 2017

Dr. K. Essink/Drs. Ineke Noordhoff, secretaris